

Олег Гринів

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОМУ ВІДРОДЖЕННІ (МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ)

Перспективи розвитку України як незалежної держави передбачають переосмислення знань про минуле нашого народу. Значення історичної пам'яті підвищується в умовах російської інформаційної агресії і доконечністю критики квазінаукових уявлень про національну історію. Історична пам'ять дає змогу збагнути генезу народу, сприяє ідентифікації і консолідації нації.

Ключові слова: історія, пам'ять, нація, держава, ідентифікація, консолідація.

Російська воєнна агресія проти України вимагає не лише адекватного відтворення нинішніх українсько-російських відносин на міждержавному рівні, а змушує до докорінного перегляду відносин двох сусідніх народів у минулому, без чого не може бути мови про неупереджене визначення таких відносин у майбутньому. Дане питання порушувалося ще в перші роки після проголошення незалежності України [1]. У дилемі «партнерство–протистояння» між Україною і Росією керівництво сусідньої держави беззастережно стало на позиції протистояння.

Водночас, безумовна підтримка агресивної політики кремлівського керівництва широкими масами населення ще раз підкреслює особливості історичної пам'яті росіян, яка за своєю суттю емоційна, містифікована, імперіалістично забарвлена, що спричинилося до її деформації упродовж минулих десятиліть під впливом не тільки загарбницької державної політики, а й церкви та художньої літератури дев'ятнадцятого та двадцятого століть. Імперіалістичні ідеї такої літератури для деформації історичної пам'яті росіян проаналізовані Е.М. Томпсон [2].

Нині вже не залишається ілюзій про деформаційний вплив на історичну пам'ять українців російських, імперіалістичних за своєю суттю, концепцій про «колицку трьох братніх народів», «старшого брата», «вічну дружбу двох братніх народів» тощо. Аналогічну мету має підтримана клерикалами сусідньої держави концепція «русского мира», з одного боку, і паплюження борців за національне

визволення, насамперед Організації Українських Націоналістів і Української Повстанської Армії, з другого. Причина в тому, що після проголошення незалежності в Україні конфліктують два основні види історичної пам'яті: українська *національна* пам'ять і російська *імперіалістична* пам'ять, що має різновидом провінційну пам'ять (малоросійську, «новоросійську», донбасівську тощо). Окремо слід виділити так звану «русинську» пам'ять серед певної частини населення Закарпаття.

Конфліктність історичної пам'яті серед громадян нашої держави зумовлена особливостями минулого досвіду різних його частин, а також маніпулюванням з історією нашого народу після проголошення незалежності. Особливої шкоди національній пам'яті завдавало керівництво міністерства освіти й науки за роки панування окупаційної компрадорсько-сімейної «бандоолігархії», коли у навчальних закладах, засобах масової інформації, книговидавництві фактично нав'язувалася малоросійська історична пам'ять як провінційний варіант російської імперіалістичної історичної пам'яті.

Зрештою, *історична пам'ять* як поняття в нашій науці почало використовуватися недавно, тому його нерідко ототожнюють з іншими поняттями, як, приміром, «національна свідомість», «історичні уявлення», «колективна пам'ять» та іншими. Нерідко дослідники прирівнюють *історичну й колективну пам'ять* як знання про минуле із *соціальною пам'яттю*, що означає пережитий досвід [3]. Безпідставно прирівнювати «історичну пам'ять» до «історичної свідомості», оскільки друге поняття набагато ширше, адже воно охоплює систему світобачення, особливості емоційного сприйняття, мотиваційну й поведінкову сфери.

Безумовно, при трактуванні *історичної пам'яті* треба спиратися на визначення *пам'яті*. На цій підставі не можна погодитися з трактуванням В. Бушанського, який вважає історичну пам'ять «утворенням спонтанним, підживлюваним зазвичай зусиллями політиків і публіцистів» [3, с. 39]. Зрештою, сам дослідник спростовує таке трактування, коли визначає «історичну пам'ять» як «усвідомлення актуальних для суб'єкта аспектів історичного дискурсу або активної пам'яті, котра є основою або трансформації усталеного історичного дискурсу (засадничого для історичної свідомості), або формування нового дискурсу національної історії» [3, с. 40].

Хоча В. Бушанський зазначає, що слово «пам'ять» у понятті «історична пам'ять» має не психологічне, а філософське значення, цебто означає «інтеріоризацію сенсу, прийняття його як актуального і визначального для діяльності суб'єкта» [3, с. 40], ігнорувати психологічне поняття пам'яті не варто. Саме такою ігнорацією зумовлене твердження про пам'ять як спонтанне утворення. Насправді пам'ять відтворює процеси запам'ятовування, збереження, відтворення, як пригадування минулого досвіду. В історичній пам'яті йдеться про досвід минулих поколінь. Водночас у філософській літературі зазначається, що пам'яті властива подвійність: «до неї звертаються, її відроджують або ж їй підкоряються» [4, с. 351]. Більш точним є визначення: «Історична пам'ять – сукупність донаукових, наукових, квазінаукових і ненаукових знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле» [5].

При підході до історичної пам'яті треба зважити те, що під історичним розуміють аж ніяк не факти, порівнювані із сучасністю, а переупорядковану, реорганізовану та переплановану відповідно до певних принципів і поставленої мети традицію [4, с. 353]. «Хоча історичне пізнання просувається вперед та підноситься у суспільстві до незнаного донині рівня точності, воно все одно залишається просякнуте заборонами та недоговореностями, політично мотивованим забуванням та вимушеною міфотворчістю» [4, с. 353]. З минулого в пізнанні залишається лише суттєве, а чимало пережитих моментів втрачають значення, забуваються. Під таким поглядом треба підходити до твердження: «Без історичної пам'яті неможливе відтворення історії суспільства. Вона є успадкуванням минулого досвіду, що опредметнюється у відповідних культурних формах (традиціях, пам'ятках, мемуарах тощо), а також існує у вигляді історичної свідомості народу» [5].

Проте не можна повністю погодитися з висновком, що «пам'ять, головним чином, якщо не виключно, є тим, що було нав'язано: в ній немає місця слабості і вона не є проекцією в майбутнє» [4, с. 354]. Як підтверджує аналіз, завдання історичної пам'яті в тому, щоб умонтувати її в проєкт майбутнього. Саме цим зумовлені особливості історичної пам'яті. Вона емоційно підсилена, етично спрямована, особистісно забарвлена, містифікована й міфологізована, а звідси впливає можливість її *деформації* зацікавленими суспільними групами. Отож, історична пам'ять не може не бути *конфліктною* порівняно з історичною пам'яттю інших суб'єктів, які виступають

опонентами в оцінці тих самих подій чи осіб. У деяких випадках конфліктність переростає в *нігілізм*, цебто заперечення історичної ролі діячів минулого чи упереджене ставлення або й замовчування певних подій минулого, що з особливим цинізмом проявилось за часів тоталітарного режиму, а також у діяльності освітнього міністерства під зверхністю українофоба Табачника.

Намагаючись знищити нашу державу, ідеологи російського царського і більшовицького імперіалізму не лише фальсифікували наше минуле, намагалися деформувати історичну пам'ять. Як відомо з історії, московський імперіалізм знищував історичні пам'ятки підкорених народів. Щоб позбавити українців майбутнього, царський уряд заборонив вживати навіть назву нашої батьківщини «Україна». Більшовики заборонили використання національної символіки, нав'язали квазідержавному утворенню «УРСР» штучний герб, гімн і прапор.

Найменша спроба відродити історичну пам'ять, стикалася з жорстокими репресіями. Найяскравіший приклад – антиукраїнська кампанія навколо роману Олеся Гончара «Собор». Письменник розглядає історичну пам'ятку нашого народу у вселюдському вимірі: «Горда поема степового козацького зодчества, вона щоразу хвилює тебе, щось навіває, відлунням далеких подій входить у твою молодість. І не треба тут руїни, чуєте ви, генії руйнацтва? Невже не доходить до вас оцей дух обжитості планети, певності, злагоди, який живе у таких витворах, в їхній гармонійності, – дух, що єднає людство?» [6]. За часів окупаційної влади цей твір вилучили зі шкільної програми з української літератури. Так само учні не мали змоги дізнатися про наслідки Великого Голодомору 1932–1933 років.

Панівна бандоолігархія боялася історичної пам'яті, докладала зусиль, щоб стерти серед нашої людності національну пам'ять. Ще у вересні 2006 року на посаду голови Державного комітету архівів України була поставлена комуністка О. Гінзбург, інженер-механік за фахом «технологія машинобудування». Відтак ще чотири роки (2010–2014 рр.) вона очолювала Державну архівну службу України. Як керівник державної установи О. Гінзбург намагалася приховати архівні докази злочинної діяльності КПРС на українських землях, особливо матеріали, які засвідчують, що Великий Голодомор 1932–1933 року був московсько-більшовицьким етноцидом українського народу, а також самочинно заборонила передавати деякі архівні документи у Київський музей радянської окупації. Своєї позиції

комуністка не приховувала: «Такого музею не повинно (не має.—*О.Г.*) бути в країні взагалі, тому архіви не давали матеріалів для цього музею... Кому це треба? Моєму поколінню це не треба. Якому поколінню треба розповідати про комуністичну окупацію?!» [7].

Більше трьох років на посаді директора Українського інституту національної пам'яті перебував історик В. Солдатенко, комуніст не лише за партійним членством, а й більшовик за переконаннями, який, до речі, «заперечував Голодомор 1932–1933 років як сплановану політику етноциду» [5]. Аналіз його писань з історії підтверджує, що їхній автор навіть після проголошення незалежності не зазнав ідеологічного катарсису. Звертаючись до часів національно-визвольних змагань 1917–1921 років, він норовиться переконати в «діяльності добре організованої ідейно загартованої партії більшовиків, організації якої в Україні були достатньо численними і мобільними» [8, с. 103].

Неупереджені дослідження спростовують твердження ідейно заангажованого комуніста В. Солдатенка. Як виявляється, насправді КП(б)У була *нечисленною, непопулярною і сектантською*, налічуючи наприкінці 1918 року лише 5 тисяч осіб [9, с. 1101]. Щоправда, наприкінці 1920 р. у цій партії налічувалося 42 тисячі комуністів, але українці становили тільки 19 відсотків [9, с. 1101]. Отож, виходить, що етнічних українців серед більшовиків було менше п'ятої частини. Однак не треба забувати, що тоді до більшовицької партії «влилися» боротьбисти і ліва частина УСДРП («незалежників») [9, с. 1099].

Свій підхід до історичних подій В. Солдатенко називає *конструктивно-критичним* [8, с. 104], хоч насправді за своєю суттю він *деструктивний, фальсифікаторський і тенденційний* щодо історичної пам'яті українців. Апологет більшовизму глорифікує економічний розвиток підневільної України за тоталітарного режиму і по-більшовицькому таврує тих істориків, які називають цей режим окупаційним. Водночас він звинувачує опонентів за начебто несумлінність у дослідженнях: «З минулого відбираються (виринаються) окремі, переважно трагічні сторінки, такі, як порушення законності, масові репресії, гулаги, голод, русифікаторство, перешкоди національній самореалізації тощо. Вони оголошуються сутністю народженої Жовтнем тоталітарної системи, від якої Україна лише постраждала, народ зазнавав неймовірних поневірянь і збитків» [8, с. 106].

Звернемо лише увагу на таку трагічну сторінку, як «перешкоди національній самореалізації». Хіба вже їх не досить для того, щоб дати належну оцінку «історичним завоюванням» українського народу під кривавим прапором більшовицького Жовтня! Окрім того, історик пише не про окремі, а про **масові репресії**. Щоправда, він не називає навіть приблизної кількості репресованих, що спростувало б його глорифікацію економічних досягнень України за часів радянської влади, бо прогрес оцінюється насамперед забезпеченням свободи людини.

Ненависть В. Солдатенка до національної пам'яті українців особливо відчутна в його ставленні до «трагічного епізоду – бою під Крутами 16 (29 н.ст.) січня 1918 року». Уявімо собі, що за часів тоталітарного режиму хтось намагався б називати знищення німецькими загарбниками білоруського села Хатині «трагічним епізодом» німецько-російської війни 1941–1945 років. Зневага історичної пам'яті захисників держави можлива лише в пострадянській Україні, в якій важелі державної влади й надалі утримує прихована і навіть відверта компартійна номенклатура й вишколенці ленінського комсомолу.

Історик-комуніст пише: «Споруджений в такій атмосфері меморіал «Пам'яті Героїв Крут», відкритий музей стали місцями організації велелюдних мітингів, зборів, проведення інсценізованих реконструкцій битви. В державних установах і закладах, передусім у школах і вузах, організовувалися відповідні заходи (конференції, конкурси тощо), до висвітлення яких підключалися (? – *О.Г.*) засоби масової інформації» [8, с.110].

Цікаво, що науково відтворити картину бою під Крутами зміг лише сам В. Солдатенко, тому він закликає читачів ознайомитися зі своїми статтями, одна з яких опублікована у відомому антиукраїнському журналі «Комуніст України» [8, с. 110]. Як переконаний комуніст В. Солдатенко не може не схвалити заялжених антиукраїнських концепцій відомого українофоба П. Толочка, якого зачисляє до «найбільш фахово підготовлених, досвідчених, незаангажованих, об'єктивних, сумлінних, чесних дослідників» [8, с. 107]. Скільки епітетів – і всі оманливі! Хто знає останні писання цього академіка, безумовно, відразу побачить лукавство історика В. Солдатенка, якому окупаційна «бандоолігархія» на чолі з Януковичем доручила знищувати національну пам'ять українців.

Позбавлення історичної пам'яті народу не зводиться лише до знищення архівів, музеїв, бібліотек. Історична пам'ять – це «успадкування минулого досвіду, що опредметнюється у відповідних культурних формах (традиціях, пам'ятках, мемуарах тощо), а також існує у вигляді історичної свідомості народу» [5]. Ще в античні часи «функцію пам'яті було пов'язано зі святами та святкуваннями, а наука вдалася до відкриття та перевідкриття примножених горизонтів» [4, с. 354]. За тоталітарного режиму всі національні свята народів СРСР були заборонені. У перші роки після проголошення незалежності України майже всі радянські «свята» були переведені в ранг свят нової держави. Упродовж кількох років на державному рівні відзначали роковини більшовицького перевороту в Петрограді. Без жодних на те підстав серед державних свят числився «День захисника Вітчизни», хоч ця дата стосувалася лише більшовицької Росії, а наша держава існувала тоді як незалежна Українська Народна Республіка.

Як і раніше в Україні відзначали «День Перемоги», на який вивішували прапор колишньої імперії, трактуючи його як начебто «прапор перемоги». Цілком очевидно, що так нав'язували громадянам незалежної держави «спільну історичну пам'ять» з громадянами Російської Федерації, що проголосила себе спадкоємицею колишньої імперії, але відмовилася компенсувати відповідно до міжнародного права її борги перед поневоленими народами.

Заперечення національної пам'яті українців і водночас нав'язування «спільної історичної пам'яті» з росіянами спрямовувалося на відновлення євразійської імперії під зверхністю Москви, а на першому місці було знищення України як незалежної держави.

Далекий від науки шовіністичний опус А. Дугіна [10], якого ще донедавна вважали ідеологом путінського режиму. Уже наприкінці минулого століття українофоб виніс вирок нашій державі: «Україна як держава не має жодного геополітичного сенсу» [10, с. 377]. Водночас він безцеремонно розкрив агресивні плани нинішнього кремлівського керівництва, заявивши: «Північний берег Чорного моря має бути винятково євразійським і централізовано підпорядкований Москві» [10, с. 349].

Про кремлівські плани знищення України і московську політику щодо нашої держави пише О. Кочетков. Він зазначає, що

«кремлівський план експансії з акуратного «Змусити Україну йти в кильватері Росії» – дошкульно змінився на шовіністичний «Нема такої країни – Україна!»): Закарпаття – Угорщині, Галичину – Польщі, решта – з ласки, цукеркою Росії, як передбачив Жириновський. Саме так: заплановано стирання України з політичної карти світу» [11]. Отож, заяви доморощених політиканів, що московську агресію проти України спричинило скасування, – до речі, до цього так і не дійшло, – антиукраїнського закону про засади державної мовної політики, відомого як «закон К-К», – не має під собою жодних підстав. Зрештою, треба наголосити, що без утвердження української мови в нашій державі говорити про національну пам'ять українців можемо із серйозними застереженнями.

Аналізуючи історичну пам'ять населення нинішньої України, історик І. Гирич порівнює її з такою ж пам'яттю поляків: «Поляки думають однаково, в них одна історична пам'ять. А як можна з двома історичними пам'яттями жити в одній державі? Деякі історики вважають, що можуть бути різні, навіть протилежні історичні пам'яті в межах однієї держави. Проте практика Донбасу і Криму показала, що таке навряд чи можливо. Пам'ять повинна бути все-таки єдина. **Не може бути для однієї країни герой і Сталін, і, скажімо, Петлюра**» [12].

Треба зазначити, що в Польщі при отримання паспорта громадянинові дарують відому трилогію Генріка Сенкевича («Вогнем і мечем», «Пан Володійовський», «Потоп»). Чи не варто скористатися цим досвідом? Адже можна у таких випадках громадянам України вручати на пам'ять подарунковий «Кобзар» Т. Шевченка. Окрім того, доцільно для отримання громадянства передбачити складання іспитів з української мови як державної та історії українського народу.

Утвердження історичної пам'яті – двоєдиний процес, який передбачає: 1) *відродження національної пам'яті*; 2) *подолання залишків імперської та провінційної пам'яті як заперечення пам'яті національної*. Звісно, не може бути мови про утвердження національної пам'яті, коли в населених пунктах стоять пам'ятники ворогам українського народу, зокрема організаторам Великого Голодомору 1932–1933 років.

Як прояви імперського реваншу слід оцінити появу в наших населених пунктах пам'ятників різним україножерам. Вже після проголошення незалежності в Одесі було відновлено пам'ятник

імператриці Катерині II, яка ліквідувала автономну нашу державу Гетьманщину, християнсько-лицарський орден Запорозьку Січ і запровадила на українських землях кріпосне право як найжорстокішу форму феодальної залежності селян. Не може бути жодного оправдання спорудженню в Харкові пам'ятника радянському маршалові Г. Жукову, який разом з Л. Берією підписав наказ за № 0078/42 від 22 червня 1944 року. Цей наказ передбачав виселення усіх українців, що опинилися під німецькою окупацією [13]. У ньому зазначено: «Останнім часом на Україні, особливо в Київській, Полтавській, Вінницькій, Ровенській та інших областях, спостерігається явно вороже ставлення українського населення до Червоної Армії і місцевих органів Радянської влади» [13, с. 177]. Безумовно, таке ставлення до нової влади переконує, що не лише в західних областях, а й на Лівобережжі і в Центральному регіоні її сприймали як ворожу, чинили опір (нападали на невеликі військові частини, підривали військові ешелони, вбивали місцевих представників влади). Однак цими заходами «визволені» українці не обмежувалися. У наказі наголошено: «Окремі червоноармійці і командири, потрапивши під вплив **напівфашистського українського населення** (підкреслюю – О.Г.) і мобілізованих червоноармійців з визволених областей України, почали розкладатися і переходити на бік ворога. З викладеного випливає, що українське населення стало на шлях саботажу Червоної Армії і Радянської влади і прагне повернення німецьких окупантів» [13, с. 177]. Звісно, нема підстав погоджуватися з твердженням про прагнення української людності повторної німецької окупації. Радше його слід сприйняти як оправдання жорстоких планів Москви щодо української людності.

Історик І. Гирич обґрунтовує низку заходів для утвердження національної свідомості українців. Йдеться про демонтаж пам'ятників тоталітарного режиму, повернення давніх назв містам і селам, відкриття музеїв компартійного тоталітаризму, скасування топоніміки, пов'язаної з іменами більшовицьких вождів і діячів, забезпечення на державному рівні відповідних освітніх програм, опанування українського інформаційного простору, увічнення українських культурних і політичних діячів, створення Книги пам'яті жертв тоталітарного режиму [14]. Безумовно, такі заходи доцільно упорядкувати відповідно до ступеня важливості.

Утвердження національної пам'яті ставить відповідні завдання перед засобами масової інформації. Однак треба наголосити, що після проголошення незалежності жоден з керівників держави й урядів не докладав зусиль, щоб вивести Україну з московського «інформаційного іга», хоч воно залишало абсолютну більшість наших громадян у полоні історичної пам'яті пострадянської Росії. Як зазначає В. Торба, «інформаційна політика нами програна не лише на ізольованих від українського інформаційного поля теренах, а й на сусідніх територіях сходу та півдня країни» [15].

Після проголошення незалежності України школа, культура, інформація фінансувалися на основі сакраментального «залишкового принципу». Зрештою, саме проголошення незалежності було актом безпринципної згоди лякливих «квазінаціонал-демократів» і підступних «гейбисуверен-комуністів», які вдавалися упродовж певного часу до політичної мімікрії, щоб уникнути розправи ельцинських прихильників, що дотримувалися антикомуністичних позицій.

Звідси – парадокси національного державотворення. У невеликому документі під назвою Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року самі підстави відродження держави подані суперечливо. По-перше, йдеться не про відродження національної держави, а з нею відповідної історичної пам'яті, а лише про проголошення начебто невідомої до того часу держави. Така невизначеність давалася взнаки упродовж усього пострадянського періоду. По-друге, з одного боку, акцентовано на багатовіковому періоді якогось абстрактного державотворення на українських землях, а з іншого, причиною проголошення нашої держави названо поразку державного перевороту в Москві, що загрожував українському народові. Інакше кажучи, народження, а не відродження держави трактувалося як закономірність і водночас як випадковість.

Окрім того, треба назвати й інші штучні перешкоди, що гальмували політичні й суспільні перетворення, а водночас утвердження національної пам'яті українців. Не була доведена до логічного завершення заборона діяльності Комуністичної партії України, як основної антиукраїнської політичної сили, що протистояла національному державотворенню, а в дні московського триденного перевороту підтримувала ворохобників. Україна не виступила ініціатором Міжнародного Суду над КПРС за злочини

компартійного тоталітарного режиму в період якого вона зазнала найбільших людських втрат. Такий суд мав закласти основи для перевороту в історичній пам'яті українського народу. Після проголошення незалежності упродовж кількох років діяв парламент, обраний за імперським законом про вибори. Як наслідок про зміни в історичній пам'яті громадян нашої держави не могло бути мови.

При дослідженні ролі історичної пам'яті в українському національно-державному відродженні важливе значення має з'ясування її функцій. У науковій літературі називалися такі функції національної пам'яті: *ідентифікативна, пізнавальна, світоглядно-виховна, мобілізаційна, солідаризації, національної безпеки, легітимізації, а також адаптивна та інші* [16, с. 28]. На наш погляд, такий поділ не може бути прийнятий беззастережно. По-перше, в цьому переліку з функцією ототожнюється мета. Приміром, ідентифікація – це мета історичної пам'яті, а не функція. Те саме стосується адаптивності. По-друге, пізнання органічно входить до світогляду. По-третє, нема жодної потреби подрібнювати функції, якщо всі вони стосуються практики. По-четверте, серед функцій не згадано методологічної й аксіологічної, а вони мають надзвичайно важливе значення.

Виходячи з цього, доцільно виділити такі функції історичної пам'яті: **світоглядна, методологічна, аксіологічна, праксеологічна**. При такому підході вдасться виділити основні завдання, які стосуються утвердження історичної пам'яті. Найважливіше завдання – це протиставлення національної пам'яті українців імперській пам'яті росіян і провінційній пам'яті «малоросів» («новоросів», «донбаситів», «одеситів» тощо). Як вже зазначалося, в одній державі не можуть мирно співіснувати дві антагоністичні пам'яті, одна з яких сприяє зміцненню держави, а інша – спрямована на її розхитування, а в кінцевому підсумку – на знищення національної державності.

Особливе значення має опрацювання на державному рівні національної концепції історії українського народу. Доцільно звернути увагу, що в минулі роки в різних регіонах школярів змушували вивчати як додаток до історії України «додатковий місцевий матеріал», який нерідко мав антидержавний характер. У вишах Східного і Південного регіонів керівництво вдавалося до мімікрії: кафедри історії СРСР просто перейменували в історії Росії, а програми курсів залишали без істотних змін. Ще гірше те, що, приміром, у школах Криму історії України навіть не вивчали,

підмінивши її вивченням історії Росії. За часів окупаційної компрадорсько-сімейної бандоолігархії цинічно запроваджувалися сталінські концепції історії, які не мали нічого спільного з українською національною пам'яттю, нав'язували молоді російську імперську історичну пам'ять.

Варто погодитися з думкою, що доконечно провести ряд заходів, які спрямовані на дебільшовизацію нашої історичної свідомості. Чи може утверджуватися українська національна пам'ять, якщо у назвах центральних вулиць міст до цього часу увічнені імена більшовицьких лідерів, які причетні до московського геноциду українців, зокрема до Великого Голодомору 1932–1933 років?

Безумовно, позитивне вже те, що після Революції Гідності розпочалася переоцінка заялжених концепцій історії України. Йдеться про скасування так званого «Дня захисника Вітчизни», відмову від сталінської концепції «великої вітчизняної війни», переоцінку «Дня перемоги» тощо. Проте окремі заходи не виправлять нинішнього кризового становища історичної пам'яті серед більшості населення, яке перебуває під впливом російських засобів масової інформації. Доконечна державна комплексна програма утвердження історичної пам'яті українського народу.

Список використаних джерел

1. Гринів О. Україна і Росія: партнерство чи протистояння? Етнополітологічний аналіз. – Л.: НАН України, Ін-т народознавства, 1997. – 382 с.;
2. Томпсон Е.М. Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм; [пер. з фр]. – К.: В-во Соломії Павличко «Основи», 2006. – 368 с.;
3. Бушанський В. Історична пам'ять: поняття і феноменологія // Особа в контексті часу. Книга на пошану Лариси Нагорної.–К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012. – С. 35–57.;
4. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей; [пер. з фр]. – Вид. друге, виправл. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2011. – Том перший. – 576 с.;
5. Історична пам'ять [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D1%8C>.;
6. Гончар О.Т. Собор: Роман. – К.: Веселка, 1992.–286 с.;
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://society.lb.ua/life/2009/12/15/17172_arhivisti_kremlya_prokololisy_a_na_.html.;
8. Солдатенко В. Про культуру національної пам'яті(на прикладі ставлення до історії революції) // Особа в контексті часу. Книга на пошану Лариси Нагорної.–К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012. – С.58 – 121.;
9. Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Л.: НТШ, 1994. – Т. 3.;
10. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. –М.: Арктогея, 1997.–608 с.;
11. Кочетков О. Неоголошена війна: стратегія агресора

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/04/22/7023274/>.; 12. Гирич Ігор. Україні Європа потрібна саме для того, щоб знайти пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/264854.html>.; 13. Чуев Ф. Солдаты империи: беседы, воспоминания, документы. – М.: Ковчег, 1998. – 559 с.; 14. Гирич І. Інструменти політики пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.i-hyrych.name/Misc/Rethinking/Instruments.html>.; 15. Торба В. Як повертатимемо Схід і Крим? // День. – 2015. – 25 лист.; 16. Калакура Я. Історична і національна пам'ять: історіографічний вимір // Особа в контексті часу. Книга на пошану Лариси Нагорної.–К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. – С. 21 – 34.

Oleg Hryniv. Historical memory in the Ukrainian national state renaissance (methodological approaches)

Perspectives of the development of Ukraine as an independent state call for reexamination of the knowledge of our nation past. Importance of the historic memory has increased in the current situation of Russian information aggression. Reexamination of our past on the scientific ground is also necessary in order to scrutinize primitive quasi-scientific views on the national history. Historical memory makes it possible to understand the genesis of the nation and facilitates self-identification and consolidation of the nation.

Key words: history, memory, nation, state, identification, consolidation.